

Disputatio Theologica

SECUNDA

DE

MOSCHOLATRIA

Populi Israëlitici, ex Exod. XXXII.

Ubi

De Vituli idololatrici cultu religioso

agitur;

Publicè proposita

à

GEORGIO MOEBIO,

SS. Theol. Doct. & Prof. Publ.

Respondente

M. GABRIELE ARNOLDI,

Goliffens. Misn. Al.El.

Die XXII. Junii Anno M. DC. LXIX.

In Auditoriò Paulinò,

horis antemeridianis.

---

L I P S I Æ,

LITERIS CHRISTIANI MICHAELIS.

II. diss. A

2

a. LXIX. 2.

V I R I S

*Magnifico, Maximè Reverendis, Amplissimis atq; Excellentissimis*

DNO. CHRISTOPHORO BULÆO, Doctori  
Theol. celeberrimo, Protosynedrii Electoralis Saxonici Assessori & Seni-  
ori gravissimo, Ecclesiæ Dresdensis & vicinarum Superintendenti  
vigilantissimo.

DNO. GODOFREDO MEISNERO SS. Theol.  
Doct. famigeratissimo, Ecclesiæ Haynensis Pastori & vicinarum  
Superintendenti optimè merito.

nec non

V I R I S

*Amplissimis, Consultissimo, perquam Reverendo, Clarissimis, Spectatissimisq;*

DNO. M. JOHANNI GEORGIO WILCKIO,  
Scholæ Illustris, quæ Misenæ est, Rectori fidelissimo.

DNO. PHILIPPO ERHARDO NESTERO,  
Quæsturæ ad Schol. Illustr. Misnens. Præfecto gravissimo.

DNO. M. GODOFREDO STERNBERGERO,  
SS. Theol. Candid. & Scholæ Afranæ Con-R. longè dignissimo.

DNO. GABRIELI GRAHLIO, Pastori in Staritz  
apprimè merito.

DNO. M. WOLFGANGO MATTHÆO CHYTRÆO,  
Tertio ibidem Collegæ vigilantissimo.

DNO. MARTINO Tyschaudermanno/ Cantori ibidem  
longè merentissimo.

DNO. SAMUELI GRAHLIO, SS. Theol. Studios.  
solertissimo.

Dnn. Mœcenatibus, Patronis, Promotoribus, olim Præceptoribus, Avun-  
culis, & Fautoribus submissâ & filiali observantiâ colendis

Hoc Exercitium Theologicum

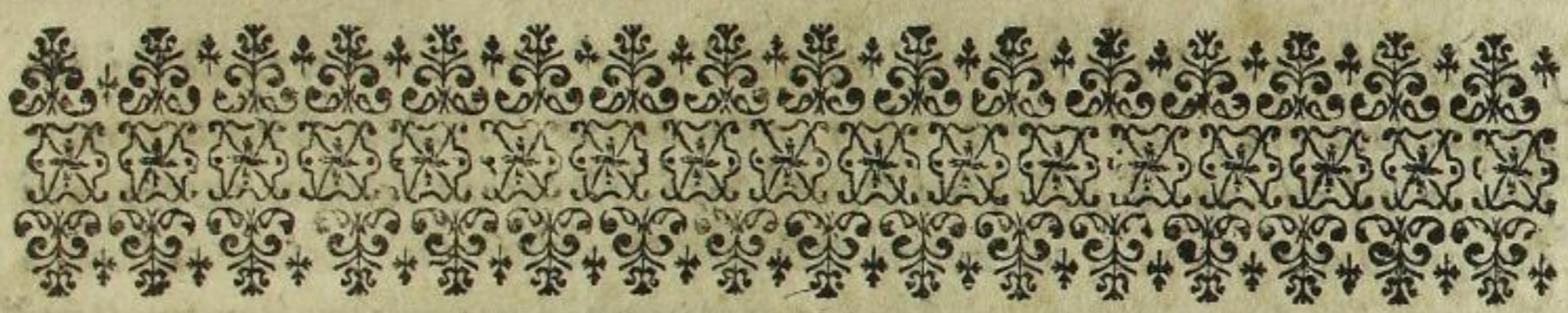
*In sui suorumq; studiorum commendationem debitaq;  
gratitudinis signum.*

*eâ, qua par est, animi submissione*

D. D. D.

M. GABRIEL ARNOLDI Respondens.





בשם יהוה :

SECTIO TERTIA,  
De Vituli Idololatrici cultu  
religioso.

SUMMARI A.



*Idololatericus cultus ad peti- tum populi ab Aarone in- stituitur : graviter ille peccat, dum in hanc impieta- tem consentit, nec populum ab impio proposito dehortatur : quatuor in hoc cultu idololaterico ob- servatu digna occurrunt : I. altare edificat Aaron coram vitulo : Altaria idolis etiam alii erexerunt : Aarone in hoc opere alii prae- buerunt manus socias : Aarone imitan- tur etiam Pontificii, dum Sanctis altaria exstruunt : Papistas excu- sare vult Leonh. Marius, sed frustra : Altaria an debeant esse sepul- chra sanctorum ? Mos Sanctis altaria consecrandi originem ducit ex ethnicismo : II. Aaron festum magnum indicit Jehova : An no- men Jehova Aaron ipsi vitulo tribuerit ? Pontificii affirmant ; quae de causa hoc faciant ? Israe- litae an ipsum vitulum, an vero DEUM in Vitulo coluerint ? Ipsum vitulum eos coluisse volunt Pontificii : Re- futantur 1. rationibus, 2. dissensu quorundam suorum sociorum : Ob- jectio diluitur : quomodo intelligenda verba ex Psal. CVI, 20 : muta- verunt gloriam DEI in similitudinem vituli ? An idololatria sit, si quis Deum colat in signo ? Affirmatur : Pontificios idololatriae hac in parte reos esse, & gentiles imitari ostenditur : Excipiunt, se in ima- ginibus verum Deum colere, gentes autem falsos Deos, qui sint creaturae : Refutantur 1. quia angelos & caelites in imaginibus colunt, qui etiam sunt creaturae ; 2. quia multi rudiores, imagines, & statuas tanquam De- os venerantur ; probatur hoc testimonio Polydori Virgilii : Non tan- tum crassa idololatria, quae idolum adoratur, est prohibita, sed &*

E 2

subtilis

subtilis illa, quâ Deus in imaginibus colitur: probatur 1. ex definitione idololatriæ, quia omnis cultus, quo honor soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum, est idololatria; cultus autem, qui imaginibus defertur, est extra Deum, & religiosus: talem cultum Pontificios imaginibus præstare, probatur testimoniis multorum Pontificiorum: Expressè illi statuunt, eodem modo prototypum, & exemplar esse honorandum: Idolum, & imago an differant? Bellarminus affirmat; refutatur: Imago an sit vera rei similitudo? Negatur, quia similitudo substantiæ haberi non potest, cum non incurrat in sensus, sed tantum istius Accidentiæ: neq; Dei vera imago potest haberi: Johannes XXII, Papa læsæ religionis eos postulavit, qui Deum sub imagine senis pinxerunt: Judæi an Arcam adoraverint? An æneus serpens ab ipsis fuerit adoratus? An imagines, quia contemptui patent, etiam pateant venerationi? Negatur: Pontificios idololatriam per cultum imaginum committere, probatur 2. inde, quia per rem prohibitam Deum colunt: De Israelitis in hoc textu, notandum III. quod sacrificia idolo obtulerint: An solus Aaron res sacras in hoc cultu peregerit, & sacrificaverit? Levitas non paucos ipsi adhæsisse, verisimile est: An tria millia virorum, qui per Levitas occisi fuere, soli fuerint idololatre? fuerunt primarii authores: Unde Levitæ illos cognoscere potuerint? Judæi dicunt, istud peccatum tam grande fuisse, ut nec in hodiernum diem satis fuerit expiatum: Annon Pontificii Israelitas emulentur, & idololatriam committant in sacrificiis suis Missaticis? Aff. 1. quia in scriptura hoc sacrificium non fuit institutum: 2. quia multi Pontificii fatentur, sacrificiū Missaticū ex scripturis non posse probari; 3. quia detrahit honori Christi: 4. quia Christi naturam humanam destruit: exceptiones nonnullæ diluuntur. IV. Cultus idololatrici finis ponderatur: summâ lætitiâ hunc cultum finiunt: Israelitæ hæc in parte Ægyptios emulati sunt: ab Israelitis ad Christianos, & Pontificios hic mos derivatus fuit. Pontificiorum Ecclesia apostasia merito accusatur: debortatio ab impietate, & luxu subjungitur.

§. I.

**I**Dolum à summo Pontifice Aarone formatum fuisse, præcedente Disputatione audivimus. Percepimus quoq; quâ figurâ fuerit formatum, & quibus potissimum de causis forma vituli illis placuerit. Ordo postulat, ut nunc quoque consideremus cultum  
religio-

religiosum, quo summus Pontifex Aaron, & populus Israëliticus idolum illud venerati sunt. *Moses* in textu nostro C. XXXII. v. 5. hâc de re talia consignavit: *Aaron* ædificavit altare corameo, & præconis voce clamavit dicens: cras solemnitas Domini est; Surgentesq; manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

§. 2. Horrenda hæc fuit idololatria, & quidem principaliter commissa à summo Pontifice Aarone, qui, quamvis Israëlitæ desiderassent Deos alienos, masculè tamen illis se opponere, & vel vitæ suæ jactura, aut sangvinis profusione ab hõc detestando proposito eos deterrere debuisset. Nimirum hoc ipso facto ostendit, se fuisse hominem, id est, qui ad peccata semper fuerit proclivis.

§. 3. Labet itaque hos idololatras propiùs accedere, ipsorumque execrandum cultum paulò penitiùs aspicere, & ponderare.

§. 4. Quatuor autem inprimis occurrunt, quæ in hoc cultu idololatræ observationem merentur. 1. est altare, quod prope idolum erexerunt. Procul dubio hoc in sublimi loco exstructum fuit, ut ab omnibus conspici potuerit. 2. Festum magnum indicunt, quò idolum religiosè colant; 3. Holocausta, & hostias magno numero adducunt, idolo offerunt, illudque adorant: 4. Postquam hoc suum idolum hostiis placârunt, uti sibi imaginabantur, magnâ hilaritate inter pocula & ludos festum illud traducunt. De singulis ordine, & breviter.

§. 5. Dum in cultu idololatræ occupati sunt, ædificat 1. Aaron altare coram ipso, vel uti in fonte habetur, לפניו ad facies ejus. Hunc morem etiam alii imitati sunt, & idolis altaria exstruxerunt, ut Balac, Num. XXIII. v. 1. 2. &c. homines civitatis Gedeonis, 1. Reg. XII. 33. & 2. Reg. XXIII. 15. Achab. 1. Reg. XVI. 32. Sacerdotes Baal, 1. Reg. XIX. 26. Reges quidam Juda, ut patet ex 2. Reg. XI. 18, & Cap. XXIII. 12, aliiq; plures.

§. 6. Procul dubio autem Aaron in hâc altaris exstructione suos habuit auxiliares. Non enim est credibile, ipsum solum manibus suis hoc opus perfecisse, sed potius populo locum ostendit, & certum modum, & formam præscripsit, juxta quam ædificari debuit. Aarone igitur exstructio altaris assignatur, tanquam primario auctori, sicuti antea in efformatione vituli audivimus.

E 3

§. 7. In

§. 7. In hâc autem altaris ædificatione notandus est peccatorum progressus circa personam Aaronis. Nam 1. vitulum idololatricum format, & sic graviter peccat; 2. Vitulum, vel idolum illud erigit divini cultûs gratiâ. 3. Quò hic cultus novus eo meliùs succederet, altare quoque exstruit. Quæ omnia sunt peccata gravissima. Nam altaria cultûs gratiâ erigere, est opus, quod non nisi soli Deo debetur. Hinc passim in scriptura legimus, quod altaria Domino erecta fuerint, vide *Gen. II. 20, Cap. XII. 7. 8. Cap. XIII. 4. 18. Cap. XXII. 9. Cap. XXVI. 25. &c.* Hæc nunc omnia non latebant Aaronem; & tamen idolo huic altare ædificat!

§. 8. Sicuti autem quivis hoc Aaronis factum, tanquam impium & idololatricum meritò detestatur: Ita simili ratione, seriò illi improbandi, & rejiciendi sunt, qui Aaronẽ in hâc impiâ re certo modo æmulantur. Si verò Pontificios hoc factitare asseruerimus, nihil, quod contra veritatem, dixerimus. Quando enim ipsorum, templa, & sacella transimus, fanè nemo inficias ibit, illos Aaronicæ idololatriæ strenuos esse æmulatores, quod in hâc disputatione in aliquot punctis ob oculos ipsis proponamus. Jam in specie de Altaribus ostendamus. Nam et si altaria cum Aarone vitulo aureo non exstruunt, attamen sanctis de mortuis hunc deferunt honorem, & altaria ipsis ædificant, ac de sanctis nomina ipsis imponunt. Idololatricum cultum se hoc ipso exercere, negari non potest.

§. 9. Excusare quidem vult hoc papistarum impium, & Deo invisum studium *Leonb. Marius, Comment. in h. l. p. 642*, ubi ita scribit: *Beatus Augustinus disputans de cultu sanctorum in Ecclesia Catholica recepto, negat sanctis sacrificia offerri, aut altaria, (hæc enim sacrificiis respondent) erigi. Et quod videri posset à nobis aliter fieri, cum altaria sanctorum nominibus distingvimus, ita explicari debet, ut altaria habeant duplicem usum; Unum ad sacrificia, atq; ita propriè altaria dicuntur; alterum ad martyrum reliquias conservandas, atque ita sunt sepulchra. Priori modo debentur soli Deo, posteriori serviunt, & dicantur martyribus, eo modo, quo serviunt aliis hominibus distincta sepulchra, hoc tamen discrimine, quod in sepulchris istis sancti honorentur.*

§. 10. Sed frivola & nullius momenti est hæc distinctio. Nam  
altaria

altaria apud ipsos non eriguntur, ut sint sepulchra sanctorum, sed ut honori, & cultui ipsorum inserviant. Eâ de causa etiam hæc illis consecrantur, eorumque cultui destinantur. Edocemur hoc ex formulis consecrationum. Tales suppeditat *Pontificale*, ubi fol. 99. ita legimus: *Sanctificetur hoc altare in honore Dei omnipotentis, & gloriose virginis Mariae, ac omnium Sanctorum, & ad honorem, & memoriam sancti N. in nomine Patris, Filii, & Spiritus S. !* Jam vel apicem ex scriptura ostendat *Marius*, ubi altaria à populo Dei, & quidem Deo approbante, in honorem sanctorum fuerint erecta, illisque consecrata!

§. II. Imo pugnat hæc sententia cum fine, quem Pontificii altaribus transcribunt. Nam altaria ex mente Pontificiorum sunt, loca, cultui, & sacrificiis offerendis dicata. Hinc *Beyerlinck, conc. select.* 42. p. 775. ita scribit: *Altare dicitur, quasi alta ara. soletque sacrificiis locus erigi in alium, tum propter reverentiam, tum propter significationem, tum propter commoditatem sacrificantis.* Durandus quoque l. 1. *de Rit. Eccles.* c. 25. §. 5. allegat *Optatum* dicentem: *quid est altare, nisi sedes corporis, & sanguinis Domini?* Jam si altaria sunt loca cultui, & sacrificiis offerendis dicata, imo si sunt sedes corporis, & sanguinis Christi, non possunt esse sedes sanctorum, eorundemque reliquiarum, multò minus ipsis debent consecrari! Prætereà ipse *Bellarminus* hanc sententiam improbat, & altaria non nisi soli Deo erigi posse expressè scribit. Ita enim ille l. 1. *de Missa* c. 2. p. 935. *Deinde, inquit, Gen. IIX, ubi primum altare erectum legimus, sacrificii causa erectum fuisse legimus; & in omni gente & religione, semper altaria ad sacrificia erigebantur. Et sicut sacrificium soli Deo vero ritè potest offerri; Ita etiam altare soli Deo vero ritè potest erigi, ut S. Augustin. docet. l. 20. contra Faustum c. 21.* Idem quoque judicat *Durandus* l. 1. *de Ritib.* c. XV. §. 16. Jam, si soli Deo altaria erigi possunt, quo jure sanctis? Sepulchra esse non possunt, quia aliud est sepulchrum, aliud altare. Sepulchra cultui divino non consecrantur, neque super sepulchris cultum divinum perficere oportet.

§. 12. Haut immeritò ergò *D. Nicol. Hunnius* b. m. in *Apostas. Roman. Eccles.* §. 377. p. 648. judicat, morem istum, quo sanctis aræ consecrantur, originem trahere ex ethnicismo, *Gentiles enim, dicit ibidem,*

ibidem, *aras dicarunt demortuis hominibus; idem faciunt hodiè Pontificii. Confer Alexand. ab Alex. l. 2. dier. Genial. c. 14. & ibidem, Notas Tiragvelli p. 184.*

§. 13. Sed revertamur ad nostrum summum Pontificem Aaronem. Ille postquam altare exstructum fuit, 2. festum magnum, indicit, & per præcones passim in universis castris populo notum facit, crastino die ferias solemnes esse celebrandas, & quidem *Jehovæ*. Ita enim habent verba in nostro textu v. 3: לַיהוָה מחר חג *festum Jehovæ cras*. Mirum est, quod non dixerit: אלהים מחר חג *cras festum Elohim*. Populus enim petierat, ut illis faceret אלהים; Ille verò festum instituit, לַיהוָה *Jehovæ*, quæ duo vocabula non semper unum, & idem significant, inprimis cum יהוה sit nomen soli Deo proprium. Quare autem hoc fecerit, disquirendum est.

§. 14. Pontificii contendunt, Aaronem ipsi vitulo hoc Dei nomen Essentiale attribuisse. Ita expressè *Leonh. Marius, Comment. in h. l. p. 642. Vitulo, inquit, supremum, & incommunicabile Dei nomen tribuit, nempe יהוה*. Et sic alii quoque ex Pontificiis. Sequitur hos *Job. Seldenus de DIS Syris Syntagm. l. p. 154, ubi ita scribit: ut idololatri placeret, Dei Opt. Maximi nomen ineffabile, & proprium idolo attribuit.*

§. 15. Quâ de causa autem Pontificii ita sentiant, facilè animadvertere possumus. Nimirum probè vident, illis objici posse, sese esse idololatrias, & imitari hâc in parte Israelitas, quando imagines, & statuas sanctorum venerantur; hinc dicunt, Israelitas vitulum illum, ut verum Deum adorasse, non verò in vitulo, vel sub hoc signo verum Deum; Sese autem ipsas imagines, in se, tanquam Deos non colere, sed universum cultum ad prototypon dirigere, & referre. Ita expressè *Bellarmin. l. 2. de Imag. Sanct. c. XIII. pag. 983. Judæi, quia viderant in Ægypto in summo honore vitulum, putaverunt, ipsum Deum cæli esse vitulum illum, & ideo illi imaginem vituli statuerunt.*

§. 16. Sed hæc sunt falsissima. Nam tam brutus vel populus vel Aaron non fuit, ut judicaverint, vitulum jam in conspectu omnium fufum, esse verum Jehovam, qui populum ex Ægypto eduxerat, antequam hic vitulus fufus fuit. Prorsus mente capti fuissent Israelitæ, si putassent, & firmiter sibi persuasum habuissent, hunc vitulum  
lum



lum, qui jam manibus artificis in ipsorum conspectu formatus erat, esse verum Deum, cui eductio ex Ægypto esset ascribenda. Qui ita sentiunt, cerebrum suum non in capite, sed in calcaneo ferant necesse est. Ipse Aaron hos refutat. Non enim dicit; Cras erit solemnitas huic vitulo, quem formavimus, sed notanter dicit; Cras erit festum יהוה Jehova; quasi dicat: Cras festum in honorem summi nostri Dei celebrabimus, cujus præsentiam in hoc simulachro certè cognoscamus.

§. 17. Si ergò nomen Jehova est incommunicabile, quod ipse Bellarminus l. c. p. 983. agnoscit, quomodo potuit vitulo communicari? Respondet quidem ad hanc instantiam Bellarm., dicto loco p. 984, & dicit, forte & Judæos illos, qui plures veros Deos esse credebant, non putasse, hoc esse nomen proprium, sed appellativum.

§. 18. Sed illud fortè, scrupulum, & instantiam non tollit. Fortè enim se res aliter habet; Imo nos tanquam absurdum hoc agnoscimus, Judæos tunc putasse, plures esse veros Deos. Nam non longè ante è Monte Sinai lex divina ipsis cum magna majestate erat promulgata. Ex hac satis didicerant, unum esse verum Deum, cujus quoque veri Dei præsentiam satis conspexerant. Nullo modo ergò jam in hâc versati sunt sententiâ, vitulum illum esse verum Jehovam.

§. 19. Rectè igitur in hanc sententiam scribit D. Brochmannus Tom. 2. System. p. 56. *Israelitæ formant vitulum aureum, non certè hoc animo, & instituto, ut ipsi vitulo in se considerato honorem divinum deferrent, sed ut Deum in vitulo illo aureo honorarent. Nam, quod dicunt, viso vitulo: Hi sunt Elobim tui, non hoc faciunt eâ de causâ, quasi vitulum illo ipso die formatum haberent pro DEO, qui ipsos ante quatuor menses ex Ægypto eduxerat; sed ista loquendi forma docere volunt, se religiosum istum cultum, non fusili bovis figuræ, sed Deo impendere, qui ipsos ex Ægypto manu forti eduxerat. Quare etiam Aaron solemnè illud religiosi cultus festum his verbis indixit: Cras solemnitas Jehovæ est.*

§. 20. Etiam si itaque in nostro textu dicatur, *Israelitas sacrificasse vitulo*, sensus tamen nullus alius est, quàm quod sacrificaverint Jehovæ in vitulo. Nam Aaron festum indixerat Jehovæ; huic ergò sacrificia, tanquam in vitulo (juxta ipsorum persuasionem) præsentem offerunt. Confer Quistorp. Annotat. Bibl. in h. l. p. 116. Haut sine

re quo-

re quoque scribit *D. Rungius Comment in h. l. p. 1029. Hæc verba,* inquit, *cras est solemnitas Jehovæ, manifestè indicant, neq; Aaronem, neq; Israelitas voluisse hoc invento novum, vel alienum Deum colere, sed Jehovam ipsum, cui etiam propria intentione peculiare festum, in diem crastinum consecrant.*

§. 21. Imo ipsi Pontificii nonnulli agnoscunt, Israelitas non vitulum, sed Deum in vitulo adorasse. Sic *Job. Ferus in cap. VII. A&.* *Judei venerati sunt Deum verum in vitulo, quem formavit Aaron, idq; patet ex ipsorum verbis: Hi sunt Dii tui &c. peccarunt verò, quod idolum extra primum Dei præceptum fecerunt. Quid? quod ipsum Bellarminum evidentia textus cogit, ut p. 984. scribat: Dicunt nonnulli (scilicet Abulensis, Cajetanus, & alii, quos paulò antè nominaverat) nec improbabiler, posse admitti, quod Judei in idolo putaverint, se colere Deum verum; ceterum in hoc eos etiam errasse gravissimè, tum quia idolo sacrificabant, & in ipso idolo divinam vim inesse credebant, tum etiam quod imaginabantur, Deum esse corporeum, & ipsi idolo similem. Hæc Bellarminus; à quo meritò postulamus, ut probet, Israelitas credidisse, in ipso vituli idolo aliquam vim divinam inesse, & Deum corporeum statuisse. Si enim ex eo, quod vitulo sacrificaverunt, id colligitur, utique pari ratione colligere possumus, Pontificios etiam statuere, imaginibus vim quandam divinam inesse (frustra renitente *Concil. Trident.*) cum thure, precibus, votis, &c. eas colant.*

§. 22. Nec quicquam contra facit, quod *Leonb. Marius, Comm. in h. l. p. 642.* objicit ex *Psalms. CVI. 20: Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, & mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli, comedentis fœnum. Quod si obliti sunt Deum, infert Marius, utique non coluerunt Deum, & si mutaverunt gloriam suam, etiam mutaverunt Deum suum. Resp. i.* Quando Psaltes dicit, obliti sunt Deum, non hoc vult, quasi nesciverint, Deum verum adhuc in cœlis gubernare, vel quasi notitia veri Dei prorsus ex illorum animis effluerit, sed hic est sensus, quod beneficiorum à Deo in ipsos collatorum, non amplius fuerint memores, & imprimis, quod mandata ejus, ac in specie illud, quo prohibiti erant, simulacrum aliquod ad cultum Dei facere, ad memoriam sibi non amplius revocaverint. Qui ergò beneficiorum divinorum, & mandatorum D E I obliviscitur, is ipsius Dei obliviscitur, & qui verum D E U M aliter colit, quàm  
in ver-

in verbo suo præcepit, is non colit verum Deum, sed cordis sui idolum. 2. Nulla est consequentia; *mutaverunt gloriam Dei in similitudinem vituli, comedentis fœnum; Ergò vitulum ipsum, nec verum Deum in vitulo adorarunt.* Nam in adducto Psalmo CVI. proponitur *non intentio Moscholatrarum, sed iudicium Spiritus Sancti,* quomodo scilicet in cœlo acceptata sit illa Moscholatria, nimirum ut mutatio gloriæ divinæ, non transmigratoria, quasi divina Essentia in vitulum commigrasset, sed relativa, quâ quod Deo debebatur, in vitulum collatum sit. Sic Jerem. II, 27. tribuitur Israelitis, quod dixerint ligno: *Pater meus es tu, & lapidi, tu genuistime;* Atqui Reges, Principes, & sacerdotes Israelitarum tam vesanæ, & emotæ mentis non fuerunt, ut statuerint ligneas, ac lapideas illas statuas, esse creatores suos; aliàs stupidissimi fuissent; Sed quia per cultum illarum statuarum Deum creatorem colere voluerunt, ideo rectè de illis hoc pronuntiatur, quod honorem creatoris mutaverint in similitudinem ligneæ vel lapideæ statuæ. Confer *D. Gerbard. Tom. III. LL. §. 92. p. 102. & D. Dannenhauer. Part. I. Hodom. Spir. Pap. pag. 1226.*

§. 23. Sed hîc gravis nascitur controversia: *Annon idololatria sit, si quis Deum colat in signo sculptili, vel per signum?* Pontificii negant, uti videmus ex *Leonb. Mario l. c. p. 642: quod sub similitudine, inquit, Deus verus legitimè coli possit, Esaia exemplo satis patet, qui scribit, vidisse se Dominum, utique in similitudine tantum, non in Essentia, & tamen Angelos eum adorasse.* Ita quoque *Bellarmin. Hinc l. 2. de Imag. Sanct. c. 21. p. 1001. ita scribit: Imagines Christi, & Sanctorum veneranda sunt, non solum per accidens, vel improprie, sed etiam per se, & proprie, ita ut ipsæ terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solum, ut vicem gerunt exemplaris.* Tannerus quoque *Tom. III. p. 1386: Sine dubitatione simpliciter, & absolute fatendum est, imagines, & reliquias Sanctorum, aliasq; res sacras, non solum abusive, & improprie, sed etiam verè, & proprie, licet respectivè colendas, & adorandas esse.*

§. 24. Turpissimam hâc in re illos committere idololatriam, paulò post satis demonstrabimus. Jam nonnullas exceptiones audiamus, quibus à crimine idololatriæ se liberare conantur. Nimirum 1. dicunt, *se imagines, & statuas, non prout Israelitæ fecerunt, adorare, sed Deum in imaginibus colere.* Hinc *Scribanus l. VI. contra Or-*

ibòd. Fid. p. 286: Planissimè peccavit hoc peccato Israel apud Aar-  
nem, & Jeroboam in vitulis aureis, Sinai, Bethel, Dan, apud Manassem,  
& Achab adolentes incensum Baalim &c. At nos tam longè sumus ab  
hoc cultu, adoratione, litatione, quàm vos à veritate. Illi sculptilia,  
hæc, lapides, aut ligna Deos arbitrabantur, divinos impendebant ho-  
nores, nec alios, quàm uni vero Deo debitos: Nos sculptilia, ligna, &  
lapides agnoscimus, nec aliud, quàm imagines, rerum falsarum apud  
illos, verarum apud nos, nec alium his honorem, quàm imagini damus.  
Nos quicquid imagini impendimus, Deo impendimus, &c.

Resp. Totum hunc discursum etiam nostri Moscholatræ pro se  
potuissent adducere, & sic idololatriæ minimè damnari. Quod enim  
non ipsum vitulum, sed Deum in vitulo adoraverint, antea satis o-  
stendimus. Deinde ipsi ethnici jam olim hoc glaucomate usi sunt,  
& eadem ratione demonstrare voluerunt, se idololatriæ minimè reos  
esse. Nam apud *Arnob. l. VI. contra Gent.* ita se purgant: *Sed erras,*  
(dicebant ad Christianos, idololatriam obijcientes) *& laberis; Nam*  
*neque nos æra, neque auri, argentiq; materias, neque alias, quibus signa*  
*conficiunt, eos esse per se religiosa decernimus numina, sed eos in his*  
*colimus, eosq; veneramur, quos dedicatio infert sacra, & fabrilibus*  
*efficit inhabitare simulacris.*

§. 25. Excipit 2. *Fôrerus Part. 3. Antiqu. Pap. l. 7. c. 7. p. 207.*  
Ob schon die wisigen Henden das Jenig haben verehret / was das Bild  
hat vorgestellet / so war es doch nichts desto weniger eine große Abgötte-  
ren / dieweil dieselben Dinge alle / an deren Statt die Bilder waren / eben  
so wohl Creaturen / und nicht Gott gewesen seynd. 2. Catholische ver-  
ehren keine Creaturen / als Gott mit höchstem Dienst / welches die Hen-  
den gethan.

Resp. 1. Friget hæc exceptio. Nam & Angeli, Sanctique cœlites  
sunt creaturæ, & latriâ his à Pontificiis deferri eo ipso, quo religiosus  
cultus defertur, extra omne est dubiû. Nihil juvat ipsos hîc distinctio  
inter *δουλείαν* & *λατρείαν*. Toties enim à Nostratibus explosa, &  
protrita fuit. Vide inprimis *D. Dannenk. in Colleg. Decalog. Disput.*  
2. §. 17.

2. Multi hoc ipsum nō satis observant in Papatu, & religiosum hunc  
honorem ipsis creaturis deferunt. Testatur hoc *Polydor. Virgil. l. VI.*  
*De Rer. Invent. c. 13. p. 544.* ubi ita scribit: *Cæterum illud atque ad-*  
*eò desi-*

eò desiderari posset, ut sacerdotes frequentius populum docerent, quo nam pacto deberet, & venerari ejusmodi imagines, & apud eas sua offerre donaria: quod quia illi tacent, & vulgo ex suo usu tacere putantur, idcirco eò insanie deventum est, ut hæc pietatis pars parum differat ab impietate. Sunt enim benè multi rudiores, stupidioresq; qui saxeas, vel ligneas, marmoreas, æneas, seu in parietibus pictas, variisq; coloribus litas imagines colunt, non ut figuras, sed perinde, quasi ipsæ sensum aliquem habeant, & iis magis fidunt, quàm Christo, vel aliis divis, quibus dicatæ sunt. Quo fit, ut stultitiam stultitiâ cumulantibus illis offerant, aurum, argentum, annulos gemmatos, omni-fariasq; gemmas, ibidem senio perituras. &c. Admodum ergò verisimile est, multos de rudi, & simplici plebecula adhuc hodierno die, in papatu imagines, & statuas, non aliter, quasi sensum quendam habeant, venerari. Fatetur hoc ipse Æneas Sylvius sive Pius Pontifex, quando l. III. scribit: *in Ecclesia S. Mariæ Prunetunæ, agri Florentini, virginis esse imaginem, quam mirâ religione populi venerantur, tanquam pluvia, serenitatisq; donatricem, cum necessitas ingruit.*

§. 26. Non tantum igitur crassa illa idololatria, in quâ ipsum idolum adoratur; sed etiam subtilior illa, quâ Deus adoratur in sculptili, vel imagine, est contra expressum Dei mandatum. Talis fuit Israelitarum in vitulo, & talis quoque est Pontificiorum in statu, & imaginibus. Hoc ipsum ita probamus: 1. *Omnis cultus, quo honor soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum, est idololatria. Per cultum imaginum, & statuarum in templis Pontificiis honor soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum. Ergò per cultum imaginum, & statuarum in templis Pontificiis committitur idololatria.*

*Major patet, ex Definitione idololatriæ. Nam idololatria, definiuntibus Theologis, est cultus, quo honor soli vero Deo debitus, transfertur ad id, quod est extra Deum. Vide D. Gerhard. Tom. 3. LL. §. 86. p. 91. Schröderum Tract. de Imagin. q. 2. th. 28. Nota autem hîc: quando dicimus, cultum religiosum soli vero DEO deberi, tunc intelligimus verum Deum, Essentiâ unum, tribus autem distinctis personis subsistentem. Quâ in parte etiam idololatriam committunt Judæi, & Turcæ. Nam etiamsi unum Deum colant, negant tamen istum unum Deum subsistere in tribus distinctis personis.*

dæos, & Turcas quidem ab idololatria eximere voluit *D. Georg. Calixtus*; sed meritò refutatus fuit ab orthodoxis Theologis. vide *D. Calov. Tom. I. Syst. p. 189. D. Strauch. in Vindic. Conf. Rep. p. 114. & 115.*

*Minorem confirmamus hoc modo: quicumq; deferunt divinum honorem ei, qui non est Deus, committunt idololatriam; quia adoratio est cultus soli Deo debitus. At in Ecclesiis Pontificiis adorationis cultus, imaginib; defertur; quod patet ex Testimoniis Bellarmini, Tanneri, aliorumq; §. 22. adductis; Addimus jam, quod Thomas part. 3. q. 25. artic. 3. Alexander Alensis p. 3. q. 3. m. 3. artic. 3. Bonav. 3. sent. dist. 9. artic. 1. q. 7. Albertus, Richardus, Capreolus, Marsilius, Almainus, aliiq; complures, statuunt, eundem honorem deberi imagini, & exemplari, ac proinde imagines S. Trinitatis Christi, & crucis, cultu latriæ adorandas esse. Ergò.*

§. 27. Ex recentioribus idem asserit *Gregor. de Valent. Tom. 3. disput. 6. q. II. punct. 6*, ubi ita ait: *Verissimum est, quod affirmari solet, eodem officii, atq; honoris genere, eodem animi motu, hoc est, eadem voluntate excitandi opinionem excellentem, honorari prototypum ipsum, ejusq; imaginem. Eadem mens est Föreri. Hinc part. 3. antiqu. papat. l. 7. c. 2 p. 199* ita scribit: *Das ganze Objectum, oder der völlige Gegen-Satz einer solchen Verehrung bestehet auß zweyen Stücken zusammen / nemlich auß dem Exemplar / und auß dem Bild des Exemplars / der Gestalt / daß das Gemütthe des Menschen mit einem einzigen act, oder Wirkung zumal auß beyde gehe / samt wehren sie etlicher Massen vereiniget / und zusammen gefügt / gleich wie einer pflegt mit einem einzigen Ruß / und Fuß-Fall zugleich eines Königes Purpur-Kleid / den Scepter / und den König selbst zu verehren.*

§. 28. Jam sicodem modo prototypum, & exemplar debet honorari, tunc utiq; cultus soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum, & per consequens manifesta comittitur idololatria.

§. 29. Excipit hîc *Bellarminus l. 2. De Imagin. c. V. p. 944*, & distingvit inter imaginem, & idolum. Imaginem definit, quod sit vera rei similitudo; Idolum verò, quod sit falsa similitudo, hoc est, quod repræsentet id, quod revera non est. Colligit postmodum exinde, imagines Christi, & Sanctorum non esse idola, & per consequens, per cultum eorum non committi idololatriam.

§. 30. Resp. Nugatoria est hæc distinctio. Nam i. voces idoli, imaginis,

ginis, & simulacri sæpissimè promiscuè, & indifferenter usurpantur, non tantum apud prophanos authores, sed etiam in scriptura S. & apud Ecclesiasticos scriptores. Sic 2. Reg. XI. 18. populus sub *Jojada* confringit omnes *imagines Baal*. Vide etiam *Esa.* XLIV. 13. *Ezech.* VII. 20. *Cap.* XVI. 17. *Cap.* XXIII. 14. *Amos* V. 26. Pari ratione etiam *Tertullian.* in *Apologet.* c. XII. *Cyprian.* de *Exhortat. Martyr.* c. III. *Chrysof.* Tom. I. *Homil.* 87. aliique, idola gentium vocant, imagines. Imo ipse *Gregor. de Valent.* l. 3. de *Idololat.* c. VIII. s. *Quod autem,* ita scribit: *Idolum Græcè imaginem, sive simulacrum significat.* Huc spectat etiã illud *Erasmi* in 1. *Corinth.* VIII. p. 335. *Certè Ambrosius nullum novit discrimen inter idolum, & simulacrum, nec ego ul- lum video.*

2. Si hæc distinctio admitteretur, sequeretur, imagines historicas, quæ prototypum exactè non exprimunt, esse idola. Nam quotusquisq; pictorum eã figurã depinget Apostolos, quam habuerunt, dum fuerunt in vivis? Quot idola sic essent passim in templis, & imprimis in sacellis pontificiorum? quæ etiam propter cultum istum, qui ipsis offertur, revera sunt idola.

3. Falsum est, quod imago sit vera rei similitudo. Nam ubi vera similitudo haberi non potest, ibi nec imago. At in imaginibus Pontificiorum vera similitudo haberi non potest. Ergo. Assumptum patet, quia similitudo substantiæ haberi non potest, sed tantum Accidentium sensilium; ratio est, quia in sensum externum substantia non venit, sed tantum ex accidentibus visis colligimus substantiam. Jam quicquid non venit in sensum externum, id etiam nullã picturã figurari potest. Quomodo enim quis pingat, vel penicillo adumbret, quod nunquam vidit? Si enim pingendo imaginem producit, falsam efficit imaginem, & sic imago non est vera similitudo. Quia itaque imagines veras rerum similitudines exactè repræsentare non possunt, tunc utique erunt idola ex definitione *Bellarmini*. In specie de imagine crucis nondum constat, quã fuerit figurã, commissã, immisã, an decussatã. Sudavit hæc in re exprimenda *J. Lipsius*; sed post multum æstum nihil certi audet determinare. Imo *Bellarminus* ipse hæc in re ignorantiam suam profitetur. Hinc l. 2. de *Imagin.* c. 27. p. 1011. ita inquit: *Sciendum, crucem ex tribus lignis factam esse, quorum unum erat longum, cui corpus adharebat, alterum transver-*  
sum

sum superpositum longo, quibus affigebantur manus, tertium lignum erat infixum in ligno longo, ut pedes in eo starent. Paulò post: Ultrum autem lignum transversum esset, suprapositum ligno longo, ita ut non immineret lignum longum sursum versus, non est certum. Si ergò vera istius crucis figura hodiè nescitur, tunc vera ejusdem imago non potest repræsentari, & per consequens, falsa ista crucis imago, erit idolum.

§. 31. Corruit sic quoque instantia *Leonb. Marii* supra §. 22. allata, qui dicit, *Deum utique sub similitudine coli posse, exemplo Esaiæ, qui asserit, se vidisse Deum in similitudine, & tamen Angelos eum adorasse.* Nam 1. Dei vera similitudo dari non potest; nunquam enim Deus visus est, *Deut. IV, 15.* Signis quidem creatis, in quibus Deus se repræsentavit, simile quid aliquo modo pingi potest, nihil tamen divinæ Essentiæ, quæ sola est id, quod adorandum est. Imo quis pictor adumbrabit accuratè signorum istorum, in quibus Deus apparuit, magnitudinem, latitudinem, & exactam staturam? Quis omnia lineamenta, & omnia membra cum vero colore rectè exprimet! Certum est, neminem hoc præstare posse. Sic itaque neque istorum signorum vera imago repræsentari potest. Hoc adeo verum est, ut *Johannes XXII. Pontifex*, teste *Aventino l. VII. Annal.* illos, qui supremam Majestatem divinam imagine senis pingebant, læsæ religionis accersiverit, eosque *Anthropomorphitas* esse pronuciaverit. Hoc meritò Jesuitis opponimus, non ut Zelum ineptum probemus, sed ut argumenti infirmitatem ostendamus. 2. *Nulla est consequentia:* Deus apparuit tanquam insidens folio celso, & elato, *Esa. VI. 1.* Ergo *Seraphim* istud signum Dei adorarunt; Sic primi Christiani adorabant olim ad solem orientem, num igitur ipsum solem orientem? Ita Judæi verum Deum ad Arcam adorarunt; Ergò ipsam arcam, quod quidem affirmat *Bellarmin. l. 7. de Imagin. c. XII. p. 972.* sed si hæc consequentia est firma, firma quoque erit illa: *Pontificii Papam asino inequitantem adorant; Ergò & asinum;* Item *Magi Christum in præsepi positum adorarunt: Ergò & præsepe.* Scopæ dissolutæ! Israelitæ ergò nec arcam, nec Cherubim adorabant, sed verum Deum, qui apud arcam peculiari modo sese præsentem fore pollicitus erat. Pari modo nec *Seraphim, Esa. VI.* folium illud, nec externum signum, sed Deum speciali modo ibi præsentem adorabant.

§. 32. Di-



§. 32. *Dicis 1. cum Bellarmin. c. 1. serpens aeneus Num. XXI. non poterat non honorari, cum in loco sublimi à Deo positus fuerit, & salutem miseris se aspicientibus adferret. Resp. Consequentia non fluit; serpens in sublimi positus oculo conspectus; Ergò, & affectu adoratus fuit. Possunt enim conjuncta esse, quæ non eodem modo potentiam activam terminant. Serpens ergò iste à Mose erigebatur, non ut honoraretur, & adoraretur, sed ut aspiceretur, & typus esset Christi, suo olim tempore in crucem agendi, & salutem collaturi his, qui oculis fidei eum aspicerent, Joh. III. 14.*

§. 33. *Dicis 2. Quicquid contemptui patet, illud & venerationi. Imagines contemptui patent. Ergò. Sic, inquit Scribanus l. VI. Controv. fid. p. 292. Lutheri, aliorumq; imagines vindicas ab inimicorum manibus, & si quis contumeliosius insurgat, indignaris, si quis subjicit ignibus, si inquinat sordibus, ringeris, nec jam verbo, sed ferro injuriam ulcisceris. Et non quicquid contumeliam patitur, etiam obsequium.*

*Resp. Consequentia vacillat. Non enim omne, quod capax unius est contrarii, statim alterius quoq; capax est. Sic cœlites capaces sunt gaudii, & lætitiæ, nec tamen tristiæ, & mœroris; anima capax est immortalitatis, nec tamen mortalitatis; Imo Papa ex sententiâ Pontificiorum capax est infallibilitatis, nec tamen (ex hypothese eorum) fallibilitatis.*

§. 34. *Porrò, Pontificios idololatriam committere per cultum imaginum, 2. sic probamus: Quicumque per rem prohibitam Deum veneratur, & colit, ille committit idololatriam. Pontificii per cultum imaginum, tanquam per rem prohibitam Deum colunt, & venerantur. Ergò.*

*Majoris veritas constat, partim ex manifesto Dei præcepto, quo se per imagines coli vetuit, ut Deut. IV. 15. 16: Cavete diligenter animabus vestris (non enim vidistis ullam imaginem in die, quâ locutus est Jehova ad nos è medio ignis) ne forte corrumpatis vias vestras, & faciatis vobis sculptile, aut imaginem ullius simulacri; partim exemplo illorum, qui per cultum imaginum Deum colere voluerunt, & idololatriæ accusati fuerunt. Testes sunt Israelitæ in nostro textu. Nam per cultum vituli verum Deum coli posse putabant;*

G

bant;

bant; hujus gravissimæ autem idololatriæ poenas dabant severissimas. Alia exempla jam omitto.

§. 35. Excipit *Bellarmin.* l. VII. *de Imagin.* c. 13. *Israelitas existimasse summum Deum esse vitulum illum, quia viderant in Ægypto vitulum in summo honore &c.* Resp. Falsa hæc esse, supra §. 15. & seqq. demonstravimus. Actum agere nolumus.

§. 36. Sed paululum ex via digressi sumus. Ad idololatrias Israelitas revertamur. Duo hæctenus vidimus, nimirum quod altare in honorem hujus idoli exstruxerint, & deinde quod publicum festum, cultus gratiâ indixerint. Nunc mactantes quoque, & sacrificantes contemplabimur. Hac de re Moses in nostro textu ita: *Surgentes itaque manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas.* Vide, *Lector,* quàm alacres, & prompti sint isti idololatræ! summo mane surgunt, nec stertunt in multam lucem, sed statim ut aurora affulget, è stratis se corripunt, & turmatim cum sacrificiis suis ad hoc idolum confluunt. Meritò dubitatur, an tantâ diligentiam, & devotione verum Deum antea coluerint!

§. 37. Offerunt autem duorum generum sacrificia, videlicet **לה** holocausta, & **שלמים** pacifica. Holocausta offerebantur ad peccata generatim expianda, & in his, victima toto igne absumebatur. Unde à Græcis vocantur *όλοκαυστα* seu *όλοκαύματα*; ab Hebræis autem **לה** ab ascendendo, quia victima igne accensa sursum ascendebat.

§. 38. Reliqua sacrificia fuere **שלמים** pacifica, seu sacrificia salutis, de quibus *Levit.* III. & alibi passim. Hoc sacrificii genus peragebatur solius adipis victimarum incensione, eratque duplex, aut voluntarium, aut votivum, vide *Levit.* VII. 15. Hæc fuere ipsorum sacrificia. Non dubium autem est, quin magno numero illa obtulerint. Nam qui adeo prompti, & alacres erant in novo hoc cultu instituendo, in sacrificiis adducendis procul dubio liberalissimi fuere.

§. 39. Scrupulus nunc hîc non levis oritur de personis sacrificantibus. *Quæritur enim, Quinam illi fuerint, qui sacrificia à populo adducta, debito, & decenti modo idolo obtulerint, & res sacras peregerint?* Nam solum Aaronem omnia hæc sacrificia obtulisse, veritati non est congruum. De Levitis autem constat, quod ipsi in  
hunc

775

hunc cultum idololatricum non consenserint. Eâ de causâ, postquam Moses ex monte redux esset factus, & summâ indignatione cultum hunc idololatricum oculis conspexisset, tunc justâ irâ exacerbatus non tantum vitulum istum igne combustum commoluit, sed & edixit, ut illi, qui Jehovæ essent, accederent, & se sibi adjungerent. *Aggregati autem sunt omnes filii Levi, v. 26.* Si nunc omnes filii Levi ad Moysen se aggregârunt, & postmodû etiam jussu Moysis severissimè in idololatrias animadverterunt, tunc omninò veritati videtur consentaneum, Levitas Aaronis delirium, & detestandam idololatriam minimè approbasse, multò minus sacrificasse, & ministeria sua huic idolo commodasse. Quid igitur hic dicendum? Nam populum ipsum in alienam messem falcem immisisse, & Levitarum munia subiisse, credibile non est, præprimis cum summus sacerdos Aaron adesset, cui sacra, ipsorumque inspectio commissa erant.

§. 40. Tertullian l. advers. Jud. p. 123. asserit, universum populum Deos alienos postulasse. Sic itaq; nec Levitas excludit. D. Dannenhauer in Hodosoph. Phenom. 2. p. 125. omnes quoque Levitas adhæsisse Aaroni scribit, sed postmodum pœnitentiam egisse. D. Rungius Comment. in b. l. p. 1078. non omnes consensisse in hoc factum putat, sed quosdam. Verba ipsius c. l. sunt hæc: *aggregati sunt omnes filii Levi; Non quod illorum nemo pollutus fuerit idololatria, cum principem familiæ istius Aaronem haut dubie multi sint imitati, sed quod pœnitentia ducti ad sanio rem mentem redierint. Quod autem soli filii Levi, & nulli ex cæteris tribubus confluunt ad Moysen, id non eò accipiendû, quod in eis nulli fuerint Jehovæ servi, & cultores, sed tacito Dei impulsu factum, qui hanc Levitarum pietatem heroicam directurus erat ad ipsorum consecrationem.* Idem judicat D. Meisner, Anti Less. part. 3. p. 398. D. Gerhard. Tom. V. LL. p. 727.

§. 41. Huic sententiæ nos quoque subscribimus, & Aaronis filios, nonnullosque Levitas Aaroni addictos fuisse, verissimum judicamus.

§. 42. Quando nunc Exod. XXXII. v. 26 dicitur, *omnes Levitas se ad Moysen aggregasse;* Sensus non est, quasi nemo illorum idololatriæ huic adhæserit, sed quod Mose adventante, pœnitentiam egerint, & se illi omnes iterum adjunxerint.

§. 43. Plurimos autem ex populo in ista impietate perman-  
G 2 se,

se, ostendit horrendum istud supplicium, quod jussu Moſis per Levitas de ipsis fuit sumptū. Nam ceciderunt eo ipſo die *ad tria millia virorum*. Ubi haut immeritò quæritur: *An isti soli peccaverint, & idololatriâ se commaculaverint?* Diversimodè autem à nonnullis respondetur. Veritati hi proximè accedunt, qui statuunt, tria millia istorum virorum, qui occisi fuere, fuisse contumaces idololatrias, & præcipuos authores; illos itaq; discurrisse per castra, ad seditionem concitandam. Unde autem Levitis statim isti innotuerint, varias afferunt rationes? Hebræi tradunt, ideo pulverem aureum datum potui Israelitis, ut eo potu rei, & rebelles per barbas rutilas proderentur, quâ de re plura à nobis fuere dicta, disputat: l. §. 34. Alii ex contumacia, & rebellione singulari illos innotuisse putant. Sed sive hæc, sive aliâ ratione Levitis innotuerint præcipui authores, non est dubium, eos potissimum conquisitos, ut supplicium de illis sumeretur.

§. 44. Maximo itaque suo damno experti sunt, quàm grave commiserint peccatum! Judæi dicunt, peccatum istud tam grande, & immensum fuisse, ut nec in hodiernum diem fuerit satis expiatum. Ita enim *Moses Gerundensis*, notante *Paulo Fagio ad Chaldaicam Exodi paraphrasin*: אין לך ישראל פיר ענוה שאין כרה: *id est: Non est tibi Israel ultio, in qua non sit uncia de iniquitate vituli.* In *Massech. Cap. חלק סנהדרין* vulgo dicto iterum dicunt: אין לך כרה פורענות ופורענות שכאה לעולם שאין אחד תכר בהכרע לישראל של ענה הראשון שכ וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם: *h.e.: Nulla pœna venit in mundum, in qua non sit Drachma in depressione librae de vitulo primo, quia dictum est Exod. 32, 34. Ego, quando pœna infligenda erunt, tum visitabo quoque simul in ipsis peccatum hoc eorum.*

§. 45. Nimirum punit quidem Deus in mille generationes peccata actualia, *Exod. XX. 5.* quando scilicet posterius vestigiis parentum insistant, & eadem committunt; sed quando per veram pœnitentiam ob peccata commissa dolent, tunc Deus illos tantummodo punire vult, qui peccant, *Exod. XXXII. 33.* & *filius non portabit iniquitatem parentum Ezech. XIX. 20.* Quando ergò Judæi peccatum

catum

catum hoc tanti faciunt, quæ fit, quod peccatum originale non admittant, quod multo latius se extendit, & minus non est illo, de conflato vitulo, si rectè rem expendas?

§. 46. Sic ergò hæcenus Israelitas, sacrificia singulari animi a lacritate idolo suo offerentes, & in hoc ipso magnam idololatriam committentes contemplati fuimus. *Annon verò Pontificii etiam in hoc puncto, aliquo modo ipsis similes sint, & annon magnam quoque idololatriam committant, quando in Missâ, sacrificia à Deo non instituta, offerunt, libet hæc occasione disquirere?* Nos affirmamus, & ita ostendimus: *Quicumque sacrificia offerunt, quæ à Deo non sunt præcepta, nec instituta, illi committunt idololatriam, & Israelitis fiunt similes. Pontificii in Missa sua, sacrificia offerunt, quæ à Deo non sunt præcepta, nec instituta. Ergò.*

Major probatur, quia scriptura vocat idololatriam, omnem cultum ab hominibus excogitatum, & in Dei honorem absq; mandato susceptum, *Ezech. XX. 18. 19. Matth. XV. 9.* Unde nonnulli quoque Theologi probant, Caini sacrificium ex hæc ratione Deo non placuisse, quia fruges ex privatâ intentione sacrificaverit; Vide *D. Gerhard. Comment. in Genes. p. 140.*

Minor constat 1. quia scriptura de hoc sacrificio Missatico profusus fileat; & ne syllabâ quidem ostendi potest, ubi Christus hoc instituerit. Jam nota est regula Patrum: *Quod scriptura tacet, tacendo negat*, nimirum quoad articulos fidei, & cultum Dei, siquidem omnia credenda, & facienda perfectè continentur in verbo scripto, *2. Timoth. VI. 16.* Quicquid igitur scriptum non est, id nec credendum, aut faciendum in Articulis fidei.

2. Ipsi Pontificii nonnulli vi veritatis coacti fatentur, *Missæ sacrificium non posse probari ex scriptura, sed ex solis traditionibus.* Hinc *Bellarmin. l. IV. de Verbo Dei c. IIX. p. 234.* ita scribit: *Accedat postremò dignitas mysteriorum multorum, quæ silentium requirunt, nec decet, ut in scripturis, quæ toti mundo leguntur, explicentur. Si enim ad videnda tremenda mysteria Missæ non licet admittere ullos non baptizatos, quomodo licebit eis eadem scripto tradere.* Nimirum hypothesis Bellarmini est hæc. Cujuscunque mysterii dignitas vetat, ne toti mundo explicetur, illud solarum traditionum silentio involvendum fuit, atque divinitus involutum est. At ipse videtur

subsumere, *Mysterii Missatici dignitas vetat, ne toti mundo explicetur,*  
Ergò,

Si nunc Missæ sacrificium solis traditionibus probatur, quâ de  
causa *Bellarmin. l. 1. de Miss. c. IX. & seqq. p. 877.* ex scriptura pro-  
bare conatur? Aut igitur ipsius probationes erunt frustraneæ, aut  
Bellarminus sibi contradicit!

Frustraneas autem esse tales probationes, quas ex scriptura pro  
Missâ desumere volunt, agnovere alii Pontificii. Id discimus ex  
*Petro Svavi Palano*, qui in *Histor. Concil. Trid. l. VI. p. 639.* hæc re-  
fert: *In congregatione die 24. Jul. à prandio habitâ, Gregorius Altai-  
des, Regis Lusitaniæ Theologus ad evertenda aliorum Theologorum  
firmamenta omnia, quibus è scriptura sacrificium Missæ astruebant, se  
se comparat, præfatus, id in controversiam non vocandum, an Missâ  
sit sacrificium? Patres enim omnes id apertis verbis expressisse &c.  
Idcirco illud pro certo concludendum, doctrinam eam, Apostolicam  
esse traditionem, cujus vis copiosa satis, & patens est, ad condendos  
fidei articulos, sicut Synodus hæc à principio docuit; Verùm autem  
hoc solidumq; argumentum debilitari ab his, qui aërea sibi struunt, è  
sacra scriptura id elicere frustra conantibus, quod nusquam ibi reperi-  
tur, atque adversariis veritatis calumniæ violandæ ansam præbentibus,  
dum vident eos arenæ laxæ, ac instabili inædificare. His præmissis ad  
loca è V. & Novo Testamento à Theologis adducta, singillatim exami-  
nanda pergens, è nullo horum sacrificii sensum depromi posse ostendit.*

§. 47. (2.) Contra Pontificios ita colligimus: *Omne sacrifici-  
um, quod detrahit honori Christi, dignitatemq; sacramentorum ever-  
tit, id est sacrificium idololatricum. Sacrificium Missæ detrahit hono-  
ri Christi, dignitatemq; sacramentum evertit.* Ergò.

Minor patet. Nam nova illa, & iterata oblatio Missatica, aut  
addit aliquid virtuti, & merito parto per crucis sacrificium à Chri-  
sto peractum, aut nihil addit. Si nihil addit, planè est frustrane-  
um; Si addit; Ergò sacrificium Christi in arâ crucis exhibitum,  
non fuit infinitæ virtutis, & efficaciam immensæ, quod sanè derogat  
perfectiōni sacrificii Christi in cruce præstiti, & per consequens, in  
Christum, ejusq; sacrificium est injurium, quicquid etiam *Conci-  
lium Tridentinum* dixerit, & fulminaverit *Seff. XXII. Can. 4. p. 205.*

§. 48. (3.) *Quicumque sacrificium offert, quod Christi naturam  
buma-*

225

humanam destruit, & mutat, ille idololatricum, & abominandum, offert sacrificium. Pontificii in Missa tale sacrificium offerunt. Ergò.

Minor probatur; Nam fatente ipso Bellarmino l. I. de Missa p. 941. ad verum sacrificium requiritur, ut id, quod offertur DEO in sacrificium, planè destruat, id est, ita mutetur, ut desinat esse id, quod antea erat, & in hoc maximè differt à simplici oblatione, que interdum ritu mystico elevabatur coram DEO, sed non destruebatur, nisi quando verè sacrificabatur. Si igitur Christus in Missatica oblatione est sacrificium, tunc necesse est, ut ipsius corpus & sanguis planè destruantur, & desinant esse id, quod antea erant, quod absurdissimum.

§. 49. Neque Bellarminus excipere potest, Corpus Christi admittere saltem esse sacramentale, & proinde desinere realiter esse in altari, uti contendit l. I. de Miss. c. XXV. p. 1042. Nam secundum ipsius propriam sententiam requiritur ad verum sacrificium, ut esse substantiale consumatur, sicut expressè scribit loco cit. circa finem. At Esse sacramentale, & Esse in Altari, non est, nisi Esse Accidentale, quod manifestum. Neque ullus sanus dixerit, corpus Christi propterea destrui per occisionem, desinere esse id, quod antea erat, & quoad substantiam consumi, quod amittat Esse sacramentale, nisi fortè Bellarminum, quoties de loco in locum transportatus fuit, & toties illum occisum, & destructum fuisse existimabimus. Quod autem Christus amplius non moriatur, novimus ex scriptura. Hinc Paulus Rom. VI. 9. Mors illi non dominabitur amplius.

§. 50. Vana quoque est exceptio, quando Concil. Trident. Sess. XXII. cap. 2. p. 200. & ex eo, Bellarmin. distinguit inter immolationem cruentam, & incruentam. Nam oblatio incruenta purum putum est figmentum, scripturæ ignotum, & contradictionem quoque parit in adjecto, sacrificium scilicet propitiatorum esse, & incruentum esse. Quod enim immolatur pro peccatis, illius sanguis fundendus est, quia sine sanguinis effusione nulla fit remissio peccatorum, Ebraeor. IX. 22. Imo ipse Bellarmin. uti antè audivimus, fatetur, in vero sacrificio requiri destructionem hostiæ, id quod tamen in sacrificio Missatico non fit.

§. 51. Affert quidem emplastrum adhuc aliud Bellarmin; dum distinguit inter reconciliationem per sacrificium crucis factam, & applica-

*plicationem per sacrificium Missæ faciendam.* Verum nec sic desperatæ causæ vulnera sanat. Nam hoc ipso sibi contradicit, & naturam veri sacrificii evertit. Si enim in Missa tantum fit applicatio propitiatorii sacrificii, utique non erit ipsa Missa sacrificium propitiatorium, *quia rei applicatio, non est res ipsa.*

§. 52. Plura in hanc rem apponere nolumus. Res satis clara est. Quilibet, qui hanc rem dignè æstimat, satis videt, idololatriæ magnæ meritò in hâc re damnari Pontificios, & Israelitis idololatricis non sine ratione annumerari.

§. 53. A Pontificiis idololatriis revertimur ad Israelitas. Restat ut videamus tandem *cultus idololatrici finem.* Nimirum oblatis hostiis, frontes exporrigunt, gulæ litant, & gaudii singularis signa, luculenta edunt, adeo ut aër strepitu jubilantium undique resonaret. Ita enim habet noster textus: *Seditq; populus ad edendum, & bibendum, deinde surrexerunt ad ludendum.*

§. 54. Hâc profusâ hilaritate, & comestatione Ægyptios, illos æmulatos esse, non obscurè colligimus, si Ægyptiorum inspexerimus mores. Nam Ægyptii cum *Apis* inventus erat (non sinebatur enim celebratissimus ille *Apis* secundum naturam exigere annos suos, sed statuti ei ex sacris libris erant vitæ termini, quibus præsentibus, mergebatur in Nilo, & alter quærebatur; vide *Barthii Animadvers. in Statium Tom. I. p. 303. Alexandr. ab Alex. l. VI. c. 7. p. 827. Selden. de DIS Syris p. 139.*) Solemni pompa *Memphim*, Ægyptiorum regiam à sacerdotibus deducebatur, pueris in sacro illo comitatu carmen honori numinis gregatim præcinentibus. Magnum itaque, & publicum ob repertum Deum erat gaudium, imò *παιδαγωγία* sive lautissimum convivium, ut scribit *Suidas*, instituebatur. Israelitas itaque, qui hunc cultum idololatricum, & has solemnitates apud Ægyptios viderant, etiam hâc in parte illos imitatos fuisse, omninò veritati consentaneum est. Ob inventum ergò Deum, sive idolum suum, lautè comestati, & petulanter vitulati sunt, quo vocabulo hoc sensu utitur in sacris *Varro*, apud *Macrobius*. Vide ergò, quid prava faciat conversatio!

§. 55. Uti verò prava consuetudo, & mali mores citius in æmulationem trahantur, & latius serpere solent, quàm mores boni: Ita id ipsum hâc in re quoque videmus. Non tantum enim Israelitæ

elitæ



elitæ ab Ægyptiis hisce pessimis moribus imbuti fuere, sed etiam subseqventibus seculis Christiani nonnulli in primitivâ Ecclesia, ethnicos hâc in re æmulati sunt, & pravæ hujus consvetudinis tenacissimi fuere. Observare hoc licet de *Corinthiis* Christianis. Illos enim hujus pessimi moris Ethnici imitatores fuisse, discimus ex *1. Cor. X. 20. seqq.* Eâ de causa *D. Paulus* reprehendit eos, ceu reducentes epulas Dæmoniorum. Sed cum Corinthiis hic mos non sepultus fuit, sed tanquam gangræna vicinas quoque partes infecit. Nam tempore *Augustini* epulabantur Christiani in templis Martyrum, uti colligere licet ex *l. VIII. de Civit. Dei c. 28.* Imò cum magis magisque ad superstitiones ethnicas relaberentur, Imperatores Christiani, *Arcadius, Honorius, & Theodosius* prohibuerunt convivia, in honorem ritus gentilitiï agitari solita; *Fabrotus ad Tit. Codic. Theodos: de Paganis & c. p. 51.* Patres quoque sæpe se huic malo opposuere, uti constat ex *Baronio, ad Ann. 391. §. 39. seqq.*

§. 56. Etiam si verò Christiani Imperatores, & Patres passim hunc ritum tanquam ex gentilismo introductû abolere tentaverint; attamen Ecclesia Romana sibi eundem quoque applicavit, & tanquam rem bonam introduxit, ne scilicet aliquâ in parte Israelitas idololâtras desereret. Testatur hoc ipse *Polydorus Virgilius, scriptor Pontificius.* Hinc *l. V. de Rer. Invent. c. 1. p. 379.* ita scribit: *Cum multa ab Hebræis, & non pauca ab Romanis, caterûq; ethnicis, ad nos instituta manaverint, poscit locus, ut appositè ea perinde commemoremus, quæ ab his acceperimus, atque minimè convenit tacita relinquere, quæ ab illis sumus mutuati.* Post multa p. 383. hæc subjungit: *Sic à Romanis sumptum est, ut & sacerdotes pariter, atque prophani diebus festis convivia non ternis, aut senis ferculis, sed vicenis, si fieri possit, suis præbeant amicis. Quin etiam jam ita usu venit, ut non censeatur esse festa, ac solemnis dies, nisi sit opipara convivio. Est & illud ab iisdem ethnicis, ut sacerdotes nostri, cum primû rem divinam faciunt, h. e. primam celebrant Missam, consacerdotes, & amicos convivio excipiant, eundemq; diem non minus religiosè, quàm natalem colant.* Idem confirmat *Martinus de Roa de die Natal. c. XIX. p. 98.*

§. 57. Non prætermittendum est in nostro textu, quod populus Judaicus inter epulandum varios quoque ludos adhibuerit. Expressè enim *Moses* scribit, *populum surrexisse ad ludendum.* Morem hunc

H

hunc

hunc Israelitas ex Ægypto secum adduxisse, antea ostendimus. Sicut verò in plurimis Pontificii Judæos, & ethnicos æmulantur, ita & in hoc. Fatetur hoc expressis verbis antea laudatus *Polydor. Virgilius*. Inde l. V. c. 2. p. 388. ita scribit: *Post hunc alius paris propè lascivie ludus ad nos transit. Nam ut illi in quinquatribus minoribus, & Megalensibus personati per urbem ludendo incedebant: Ita nostri morem induendi, personas non uno, vel altero die, nec sacrorum causa, sed turpi insaniendi studio duos continuos menses ante quadragesime initium, stolidè servant, sub quibus inveterata jam delirandi licentia, sexcenta flagitia quotidie faciunt, & illud impunè, quasi eo modo cuique liceat esse scelerato, nihilvè maleficiis credatur committi, si vera hominis facies non videatur, perinde ac non pateamus etiam D E O, quem nemo ambigit fandi, atq; nefandi justum esse judicem, qui & improbos pœna, & probos premio semper afficiat.*

§. 58. Rectè quoque hâc de re scribit *Rivetus Comment. in Exod. c. XXXII. p. 263.* Conferantur festivitates Pontificiorum, & eorum celebratio cum cantis, choreis & comessationibus, & de facili cuique constabit, unde ortum habuerint, & eundem esse authorem, qui Israelitas ad comessationes, & gaudia illa impulit, qui etiam Pontificios ad *Bachanalia sua, & pervigilia.*

§. 59. Vidimus hætenus, quantâ æmulatione Pontificii Judæos, & ethnicos in plurimis imitentur! Haut immeritò ergò Pontificiorum Ecclesia vel ex hoc fundamento apostasiæ accusatur. Nam quæcunque Ecclesia adscitis variis novitatibus ab antiqua vera Christiana, & Apostolica Ecclesia ad Ethnicismum, Judaismum, & hæreticorum impuritates defecit, ea Ecclesia hautquaquam potest esse vera Ecclesia. Romana Ecclesia adscitis variis novitatibus, ab antiqua vera Christiana, & Apostolica Ecclesia ad Ethnicismum, Judaismum, & hæreticorum impuritates defecit; Ergò.

Minorem hætenus in aliquot punctis probavimus: plenius autem, & ad oculum cum aliis, in primis demonstrarunt per Theologorum meritisimorum *D. Nicolaus Hunnius, & D. Henricus Höpfnerus*; Ille quidem in *Traçtatu solido, & accurato de Apostas. Roman. Eccles.*; hic verò in *aliquot disputationibus de Apost. Rom. Eccles.* quorum accuratissima scripta hætenus à nullo Pontificio fuere refutata.

§. 60. Nos

§.60. Nos plura hęc non addimus. Idololatrias jam cum vitulo suo idololatrato dimittimus. Inter júbila quidem, comessationes, & salutationes finē huic artui imposuere; sed maximo cum ipsorū damno. Hęc vero impietate cane pejus, & angve fugiam9! Detestemur quoq3 luxū, & ingurgitationes, quę in quęvis peccata homines dant præcipites. Placent omninò verba *Ambrosii l.VI. Epist. 36. ad Sabinum: Nemo se luxui committit, nisi qui recedit à Præceptis Dei veri, Ubi autem ceperit quis luxuriari, incipit deviare à fide vera. Ita duo committit maxima crimina, opprobria carnis, & mentis sacrilegia. Ergò qui non sequitur dominum Deum suum, ingurgitat se luxurię, ac libidini pestiferis corporis passionibus. Qui autem se ingurgitaverit, atque immerferit hujusmodi voluptatibus, perfidię laqueos incurrit. Sedit enim populus manducare, & bibere, & fieri sibi Deos poposcit. Unde docet Dominus, quoniam qui duobus istis flagitiorum generibus dederit animam suam, exuitur indumento, non vestis laneę, sed vividę virtutis, cujus amictus non temporalis, sed æternus est. Observatu quoque digna sunt in hanc rem Verba Chrysostomi, quę leguntur Homil. LIV. ad Populum: Quot tibi vis enumerem ex delitiis mala perpeffos? Noe factus est ebrius, & denudatus, & vide, quot ex hoc orta sunt mala? Esau per ingluviem primogenita perdidit, & ad fratricidium animum dedit. Populus Israel sedit manducare, & bibere, & surrexerunt ludere, & propterea dicitur: Cum manducaveris, & biberis, memento Domini Dei tui. In precipitium enim ceciderunt in delicias lapsi. Hoc ipsum etiam exemplum ob oculos nobis proponit Paulus 1. Cor. X. 7. ubi ita inquit: Ne igitur idololatra estote, sicut quidam eorum, ut scriptum est: Sedit populus ad edendum, & bibendum, & surrexerunt ad ludendum.*

**F**ALsus honor vituli veros tibi spondet honores;  
 Qvin venient plures ex vitulo tituli.

*Gratulab. facieb. Dn. M. Respondenti*  
**D. JOH. ADAM Scherger** / Fac. Theol.  
 Sub-Senior, h. t. Decanus, Canonicus  
 Misn. & Acad. Decem-Vir.

*Arnob.*

**A**rnoldi, excoluisti sophiam benè  
Nuper; Theilogiæ nunc etiam sacræ  
Incumbis studiosè, ac vitulos Deo  
Invisos, animosè ejicis undiqve.

Posthac perge alacri pectore perpetim;  
Non deerunt quoq; tunc præmia splendida.  
Cultores etenim Theilogies suos  
Nunquam deserit, at præmia dat bona.

*Benivoli affectûs testandi ergò apponeb.*

P R Æ S E S.

---

**T**u quoque Moscholatrix, cum forti Præside, certas?  
Tollendum ad vitulum te quoque Milo vocat?

*I sequere exemplum: neq; me præfagia fallunt:*

*Taurum olim, vitulum qui tulit, ille feret.*

*Bona scæva ergò dilectissimo suo M. Arnoldi faciebat*

FRIDR. RAPPOLT, SS. THEOL.  
D.& Prof. Publ. Extraordinar. Poëf. Ord.

---

**A**ureus in cineres Vitulus fuit ille redactus,  
In cineres cultus jam Vitulinus abit,

MOEBIUS est Moses noster, vel \* Chemicus Hermes,

Tuq; iisdem pariter rebus, Amice, vacas.

Sed quid? num cineres operæ sunt præmia tantæ!

Non: Auro melior, crede, sequetur honos.

*Per-Eximio Dn. Respondenti aurea omnia his  
ipsis prosperiter ominabatur*

M. JOACHIMUS FELLER, P.L.C.

\* Mosen Chemicum fuisse, vitulûq;  
aureum arte Chemicâ in pulveres  
resolutum ostendit Olaus Porri-  
chius, in tr. de Ortu & progressu  
Chemiae p. 47. seqq.

---

**H**ætenus in privâ visus Tuus ardor abunde;

Jam placet, in quâ se sistat, aperta domus.

Differis egregiè Vituli de Cultibus, Olim,

Ut Vitulum quassas, Ipse colare, precor!

*Sic Amico Honoratissimo gratulatur ex animo  
specimen publicum*

M. MICHAEL Marggraff.

F I N I S.

*Cell. dis. A. 79, nuse 2*